

Epävakaata päihdepotilas

Pekka Laine
Murhelääkäri

Agenda

- Esiintyvyys ja merkitys
- Etiologia
- Defenssijärjestelmä
- Terapia
- Lääkitys

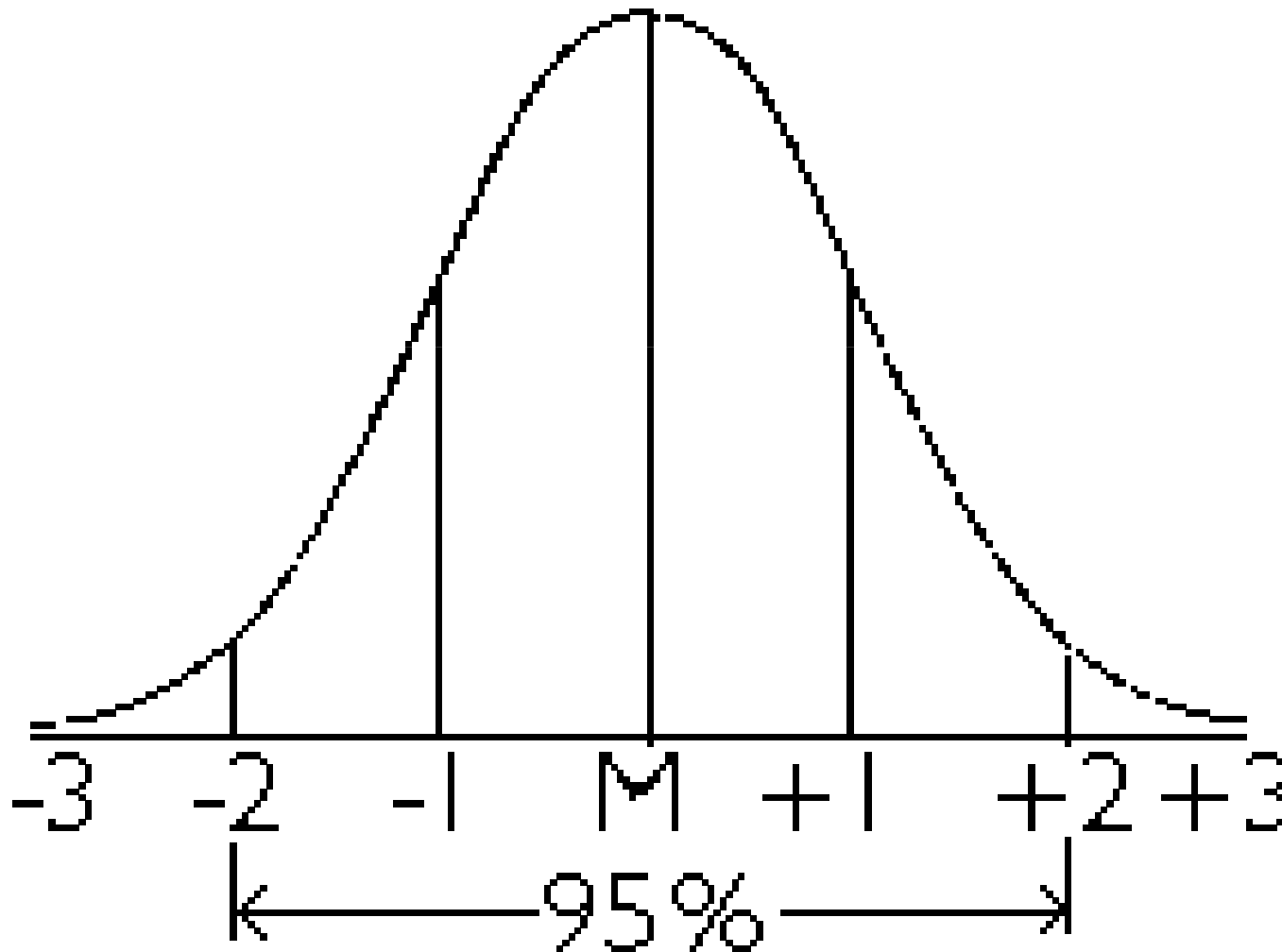
Miksi ihmeessä

- Asiakkaat reagoivat näennäisen järjettömästi
- Totuus tuntuu vääristyvän tunnistamattomaksi
- Asiakkailla on mielestään omituisia oikeuksia
- Asiakkaat eivät anna periksi ilmiselvien tosiasioiden edessä
- Asiakkaat ovat kieroja tai täysin paatuneita
- Asiakkaat antavat periksi, sietävät järjetöntä väkivaltaa
- Reagoitkin itse ennakoimattomalla tavalla

Persoonallisuushäiriöt

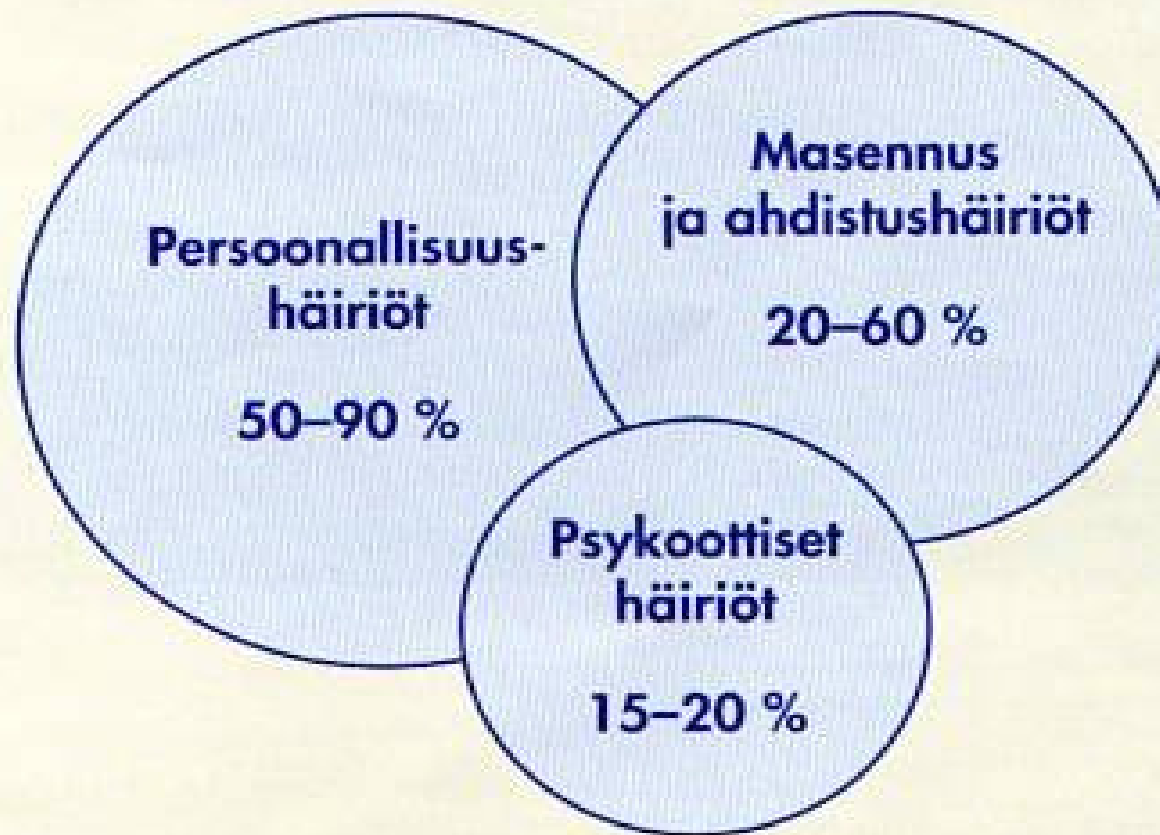
- Pysyvä poikkeava käytöstapa
- Kognitiot, affektit, vuorovaikutus, impulssikontrolli
- Vastoinkäymiset käyvät yli sietokyvyn
- Pahimmillaan lyhytaikaisia dissosiativisia tai psykoottisia reaktioita
- Primitiivinen defenssijärjestelmä ei kykene suojelemaan ahdistukselta
- Päihteet kykenevät

Esiintyvyys 5% (Carl Friedrich Gauss)

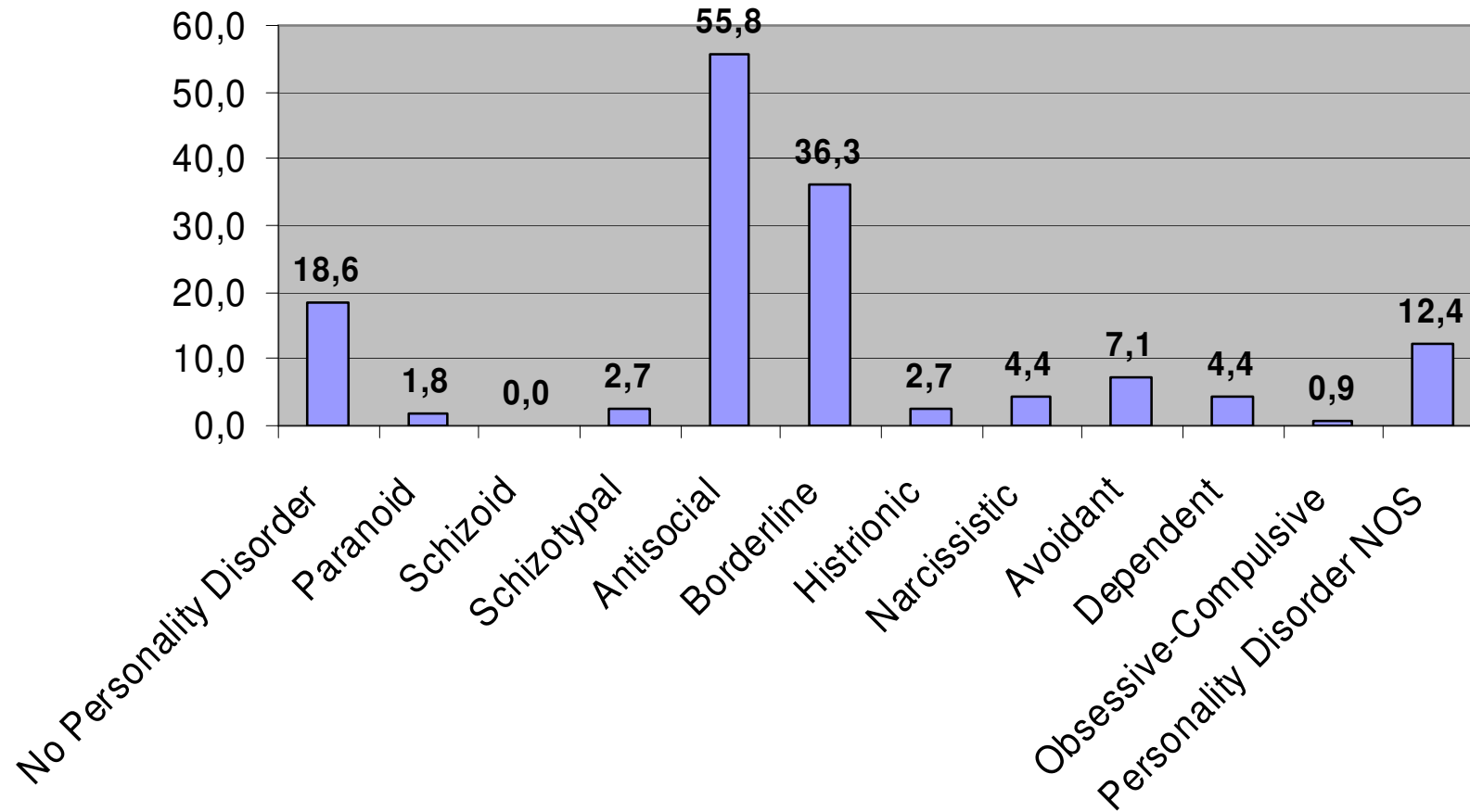
Päihteidenkäyttäjien komorbiditeetti

Kolmen yleisimmän diagnostisen oireyhtymän päällekkäisyys potilailla, joilla on päihteiden käytön lisäksi muita oheissairauksia

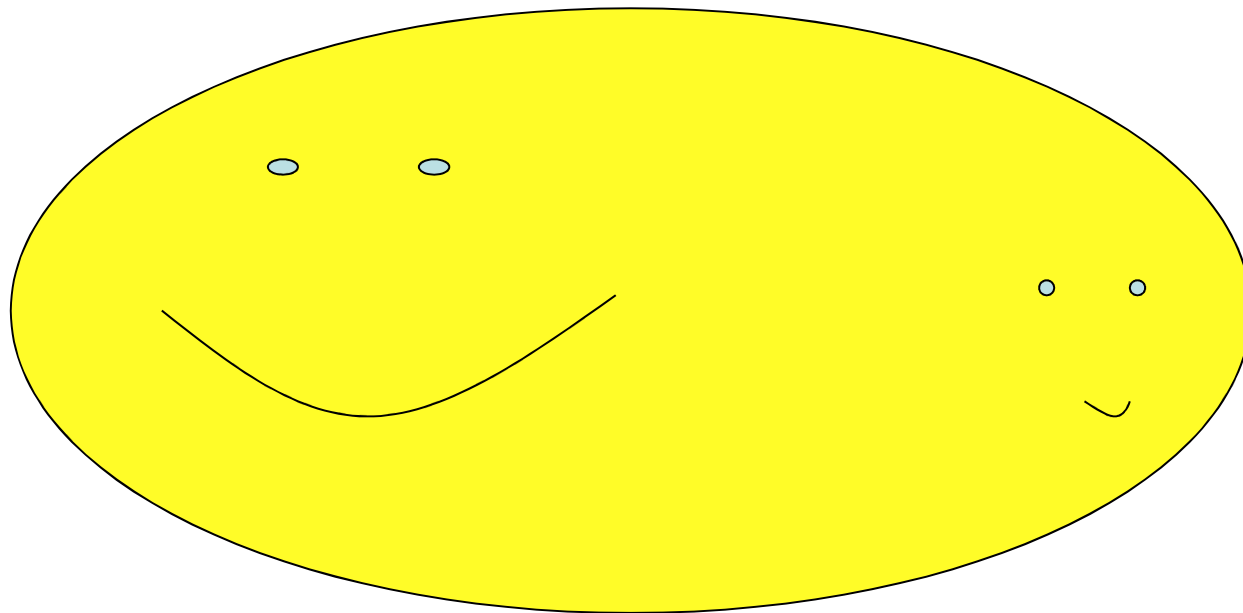
Turun aineisto

Prevalence of personality disorders (%)

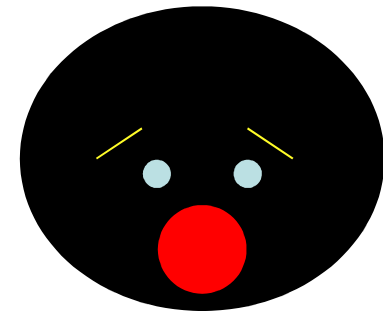
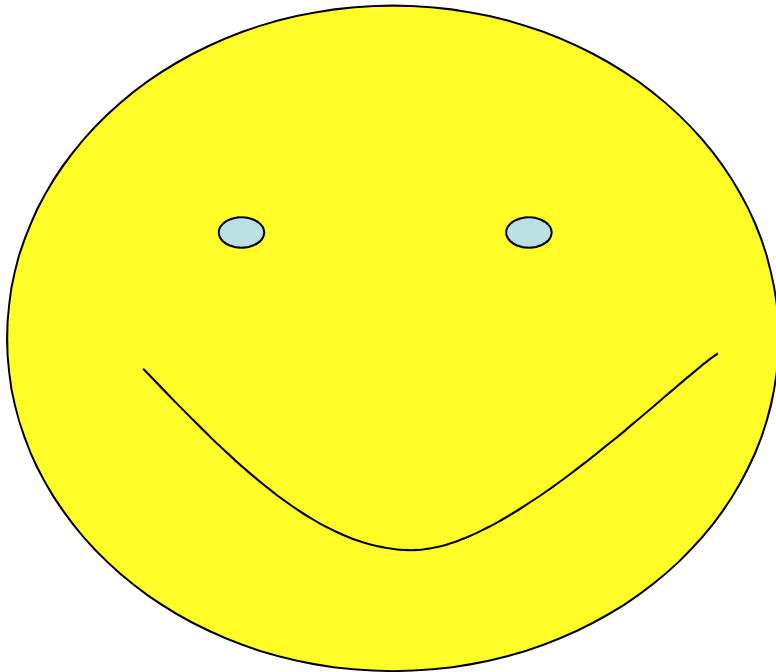
Primaari grandioosi narsismi

- Vauva luulee olevansa yhtä äidin kanssa
- Kulta-aika lapsuuden

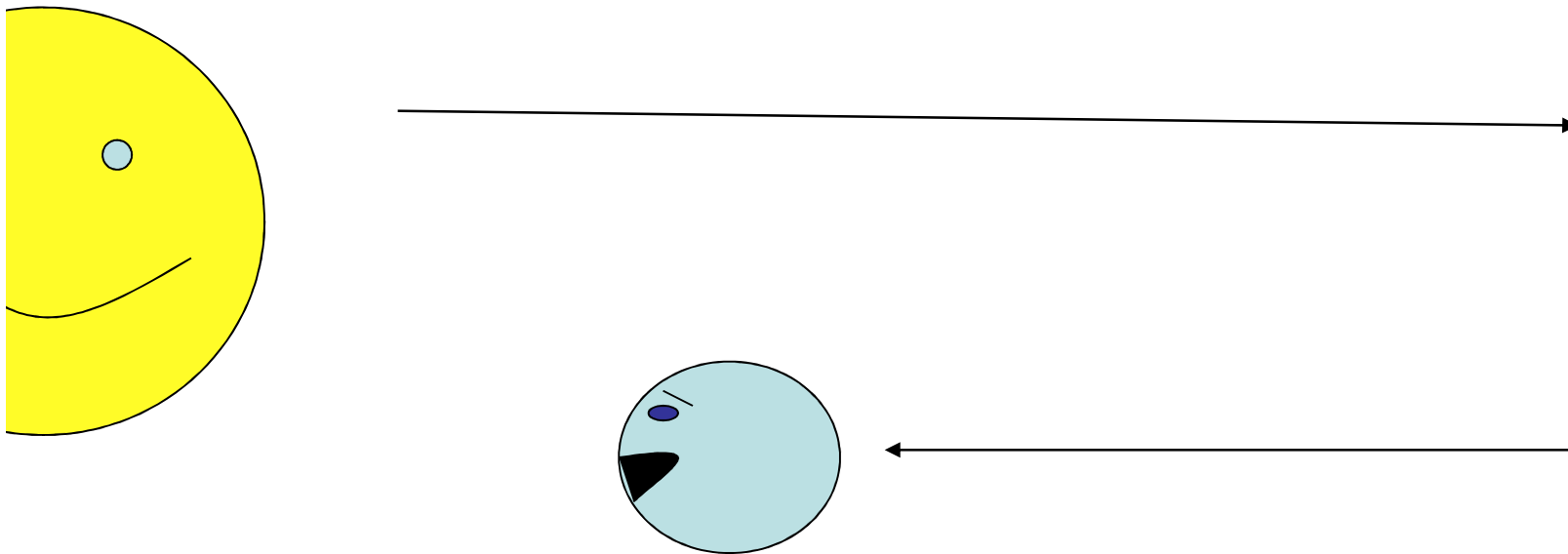
Annihilaatio

- Huomaa olevansa erillinen ja siten kelvoton, tuhoon tuomittu

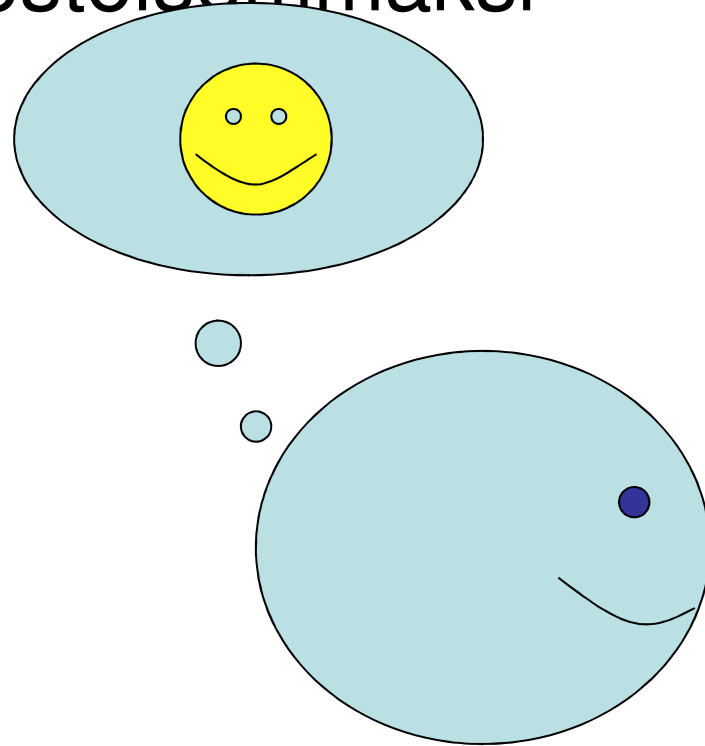
Rapprotsment

- Tutkimusretkiä, joilta palataan parkuen äidin syliin

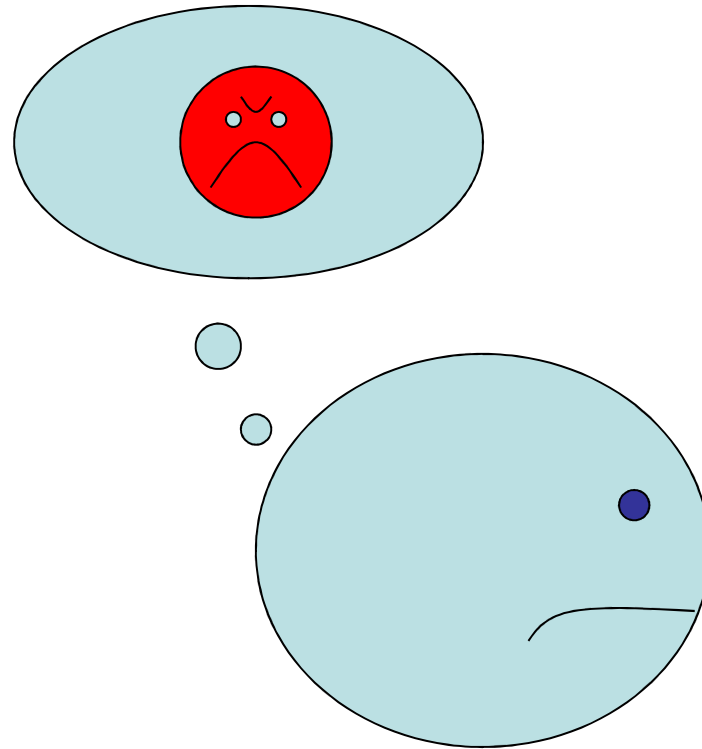
Perusturvallisuus, symbolisaatio, objektikonstanssi

- Äidin kuva lompakossa kehittyy yhä pitkäkestoisemmaksi

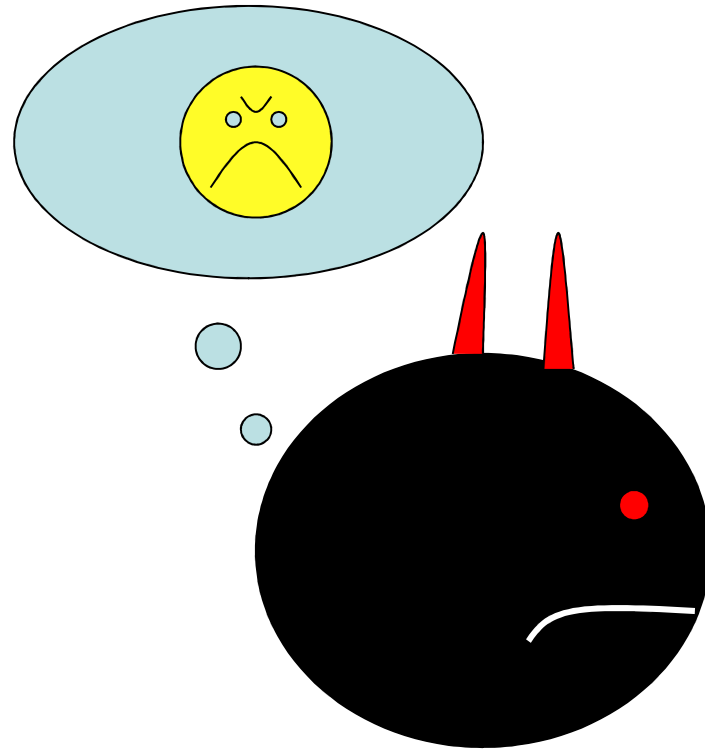
Kuri, syylistäminen, häpeä

- Äidin kuva lompakossa voi olla syyttävä

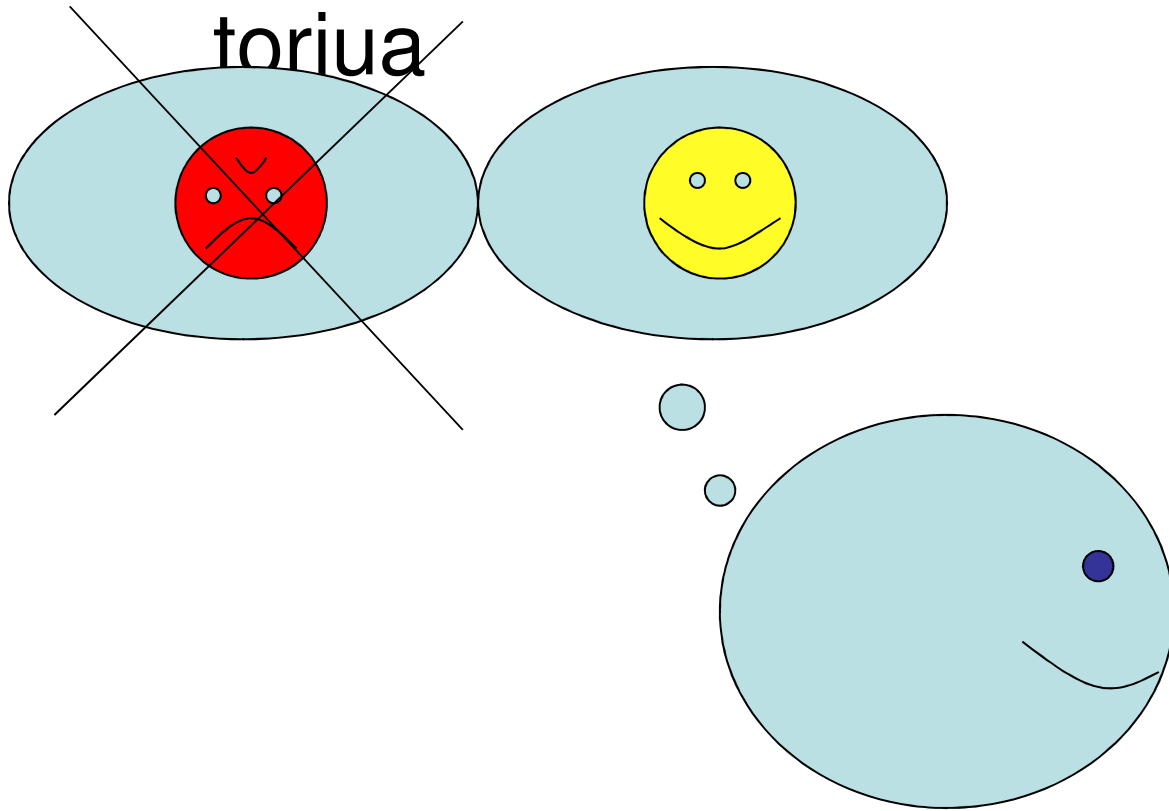
Äidin menettämisen pelko

- Äidin sijaan syyllistetäänkin oma minä

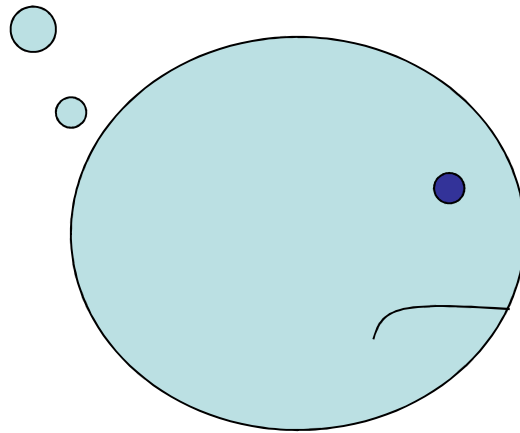
Torjunta

- Äidin kuvat lompakossa, joista pahan voi torjua

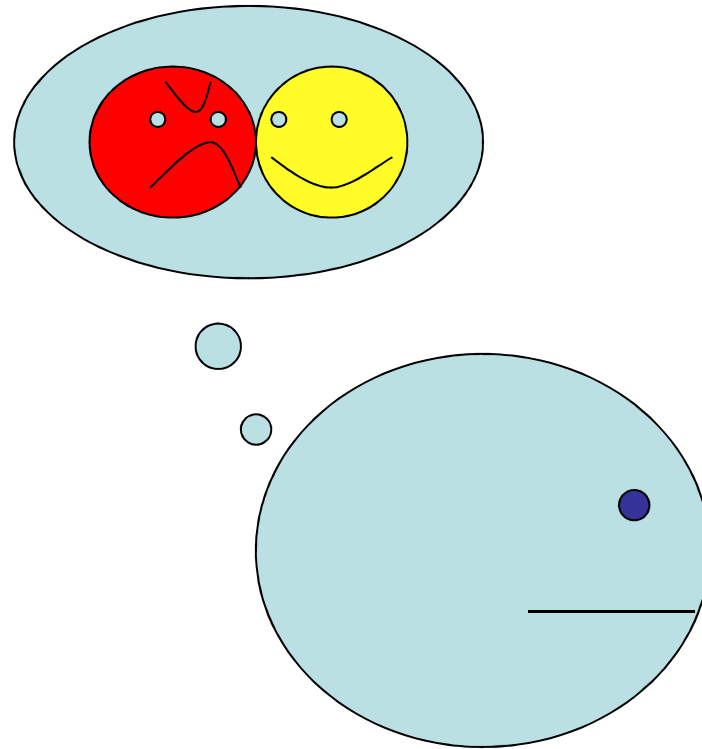
Narsisti

- Äidin kuva puuttuu lompakosta

Epävaka

- Äidin kuvat lompakossa ambivalentteja

Defenssit

- Suojelevat ahdistukselta ja sietämättömiltä ristiriidoilta
- Aktivoituvat kriisitilanteissa, toisilla herkemmin
- Aina tiedostamattomia
- Voivat näyttää huonolta näyttelemiseltä, huijaamiselta, tyhmyydeltä
- Tarttuvat, tulee mentyä mukaan!!!
- Kuluttavat psyykkistä energiaa
- Torjunta on kehittynyt defenssi, mikä puuttuu persoonallisuushäiriöissä:
- Hankalat asiat voidaan unohtaa hetkeksi ja keskittyä johonkin tärkeään asiaan

Projektio

- Syyllisyyttä ja häpeää tuottavat omat ominaisuudet kielletään ja nähdään samat asiat toisissa
- Fasismi, rasismi, seksuaalinen ahdasmielisyys, homofobia
- Sen jälkeen kun mulle tuli toi henkirikos niin poliisi on kiusannut mua. Mä oon kyllä jo antanu anteeks sen uhrin omaisille, mut mä toivon, et nekin kasvais samalla tavalla henkisesti

Lohkominen

- Nähdään vain osa kokonaisuutta
- Mihin tuo rajatiladiagnoosi perustuu. Siihenkö, kun olin nukkunut huonosti. Eikö ole lääketieteellinen fakta, että jo yhden yön valvominen vastaa yhden promillen humalatilaa (nainen, jolla vuosikymmenten sekakäyttö ja kolme huostaan otettua lasta)
- Olen nukkunut tosi huonosti viime aikoina (nainen, joka puhaltaa 3 promillea)

Kieltäminen

- Ilmiselviä tosiseikkoja jätetään huomioimatta ja nähdään vain omaan tilanteeseen sopivat

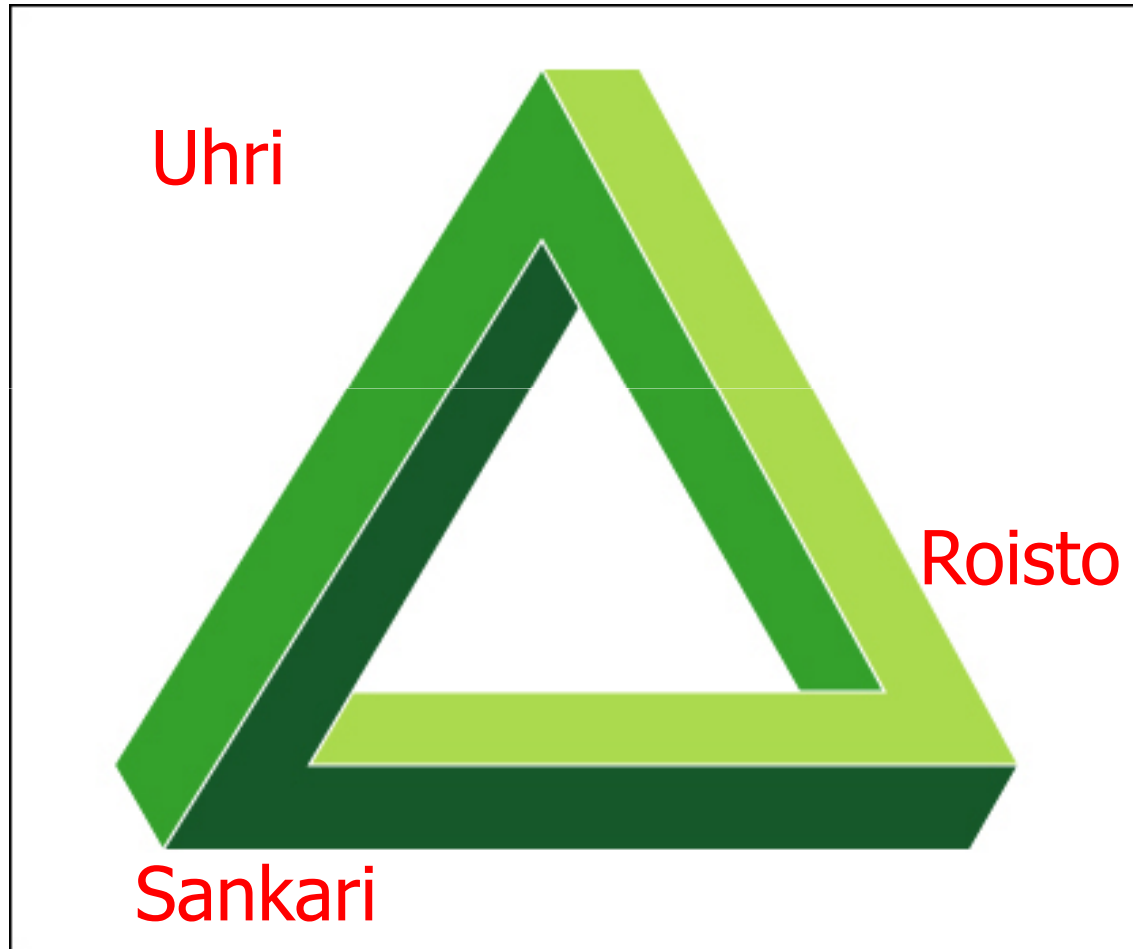
Split

- Mustavalkoajattelussa jaetaan asiat täydellisen oikeisiin tai väärin
- Primitiivinen ihannointi vaihtuu nopeasti demonisointiin pienestäkin hankaluudesta
- Amerikkalainen oikeuskäytäntö
- Poliitikka
- Uskonnot

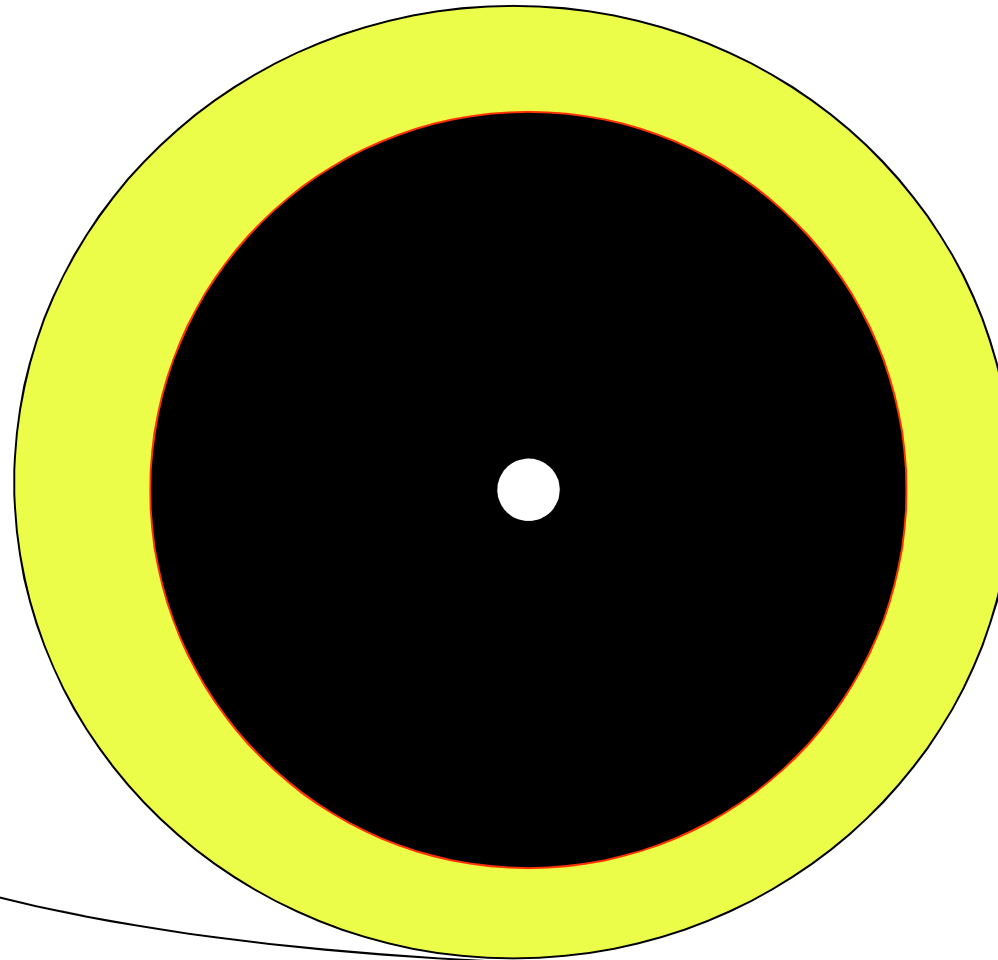
Arvon kieltäminen

- Sä et voi tietääkkään näistä aineista, kun tuskin oot niitä nähnykkään, mä oon syöny Pharmaca fennican kannesta kanteen
- Yleisin defenssi persoonallisuushäiriöissä
- Ärsyttävä ja kommunikaatiota tuhoava

Liottin triangeli

Lumipallo

Pintakiilto

Musta häpeä

Puhdas ydin

Hoitosuhteen alkaminen

- Motivoivan puheeksi ottamisen tekniikka
- William Millner & Stephen Rollnick:
Motivational interviewing: Preparing
people to change addictive behavior
- Yhteisövahvistaminen: CRAFT
- Rakkaasta raitis-vaihtoehtoja
nalkutukselle, kiristykselle ja uhkailulle

Hoito

- Tiimityötä, jossa sosiaali- ja terveystieteiden osaajat
- Työnohjaus tärkeä osa hoitoa

Terapiamuotoja rajatiloihin

- Kognitiivinen terapia (Aaron ja Judith Beck)
- Dialektinen käyttäytymisterapia DBT (Marsha Linehan)
- Skeematerapia (Jeffrey Young)
- Transferenssikeskeinen terapia (Kernberg, Yeomans, Clarkin)
- Mentalisaation perustuva terapia MBT (Fonagy, Bateman)

Kognitiivinen terapia CBT

- Temperamenttipiirteet
- Helplessness, unlovability, worthlessness
- Osa näistä yli, osa alikehittyneitä
- Narsismin ydinuskomus: olen alempi
- Mikä ei ole erityiskohtelua, on kaltoinkohtelua
- Intellektuaalis-emotionaalista roolipeliä

Dialektinen käyttäytymisterapia

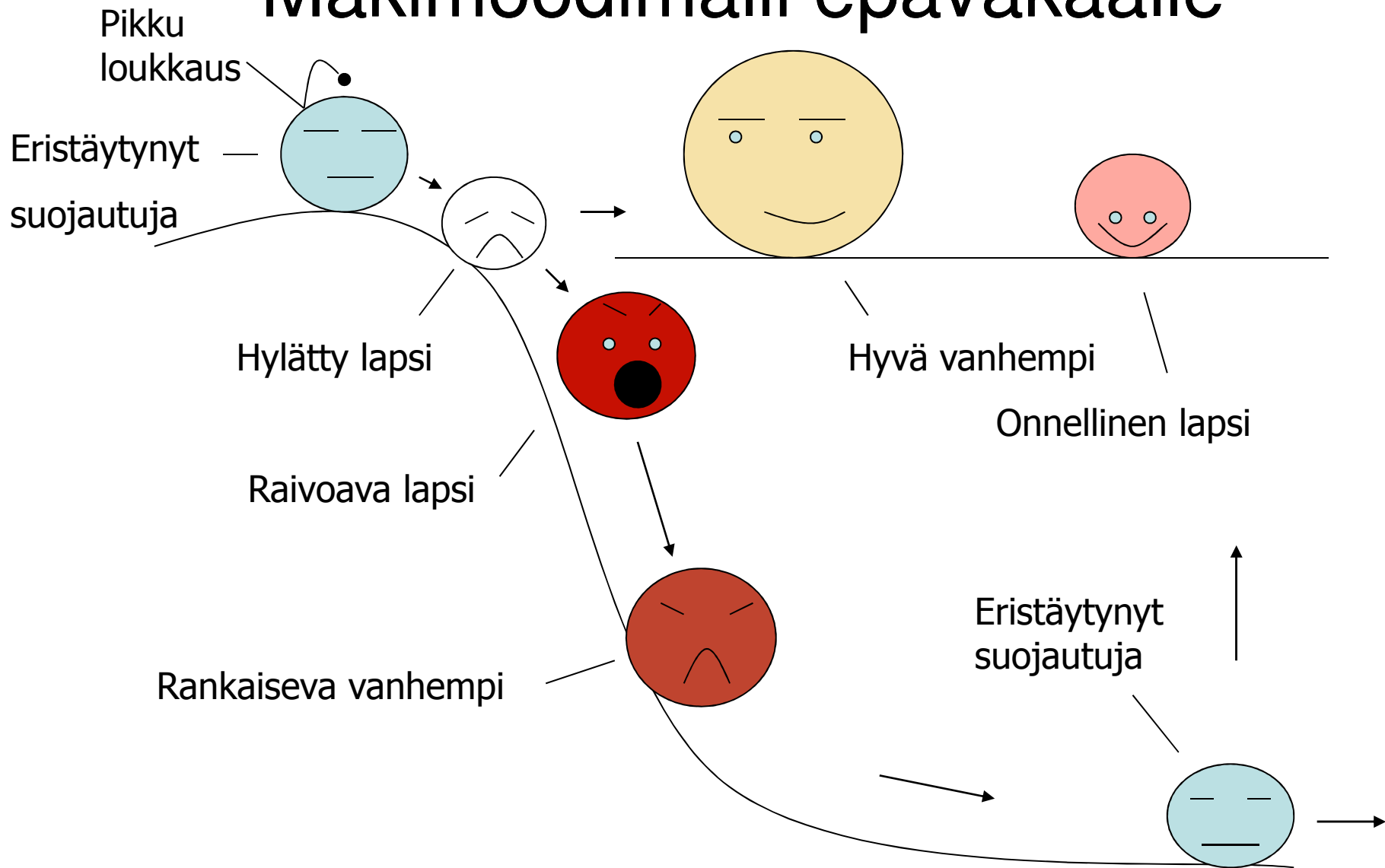
DBT

- Tunteiden tunnistamiseen tai hallitsemiseen ei ole taitoja
- Taitoharjoittelua ja tunnetyöskentelyä aktiivisesti ryhmissä ja kotitehtävien kautta
- Hyväksymisen ja muutoksen dialektiikka
- Eniten näyttöä, myös päihteiden käytön aikana (käypä hoito suositus)

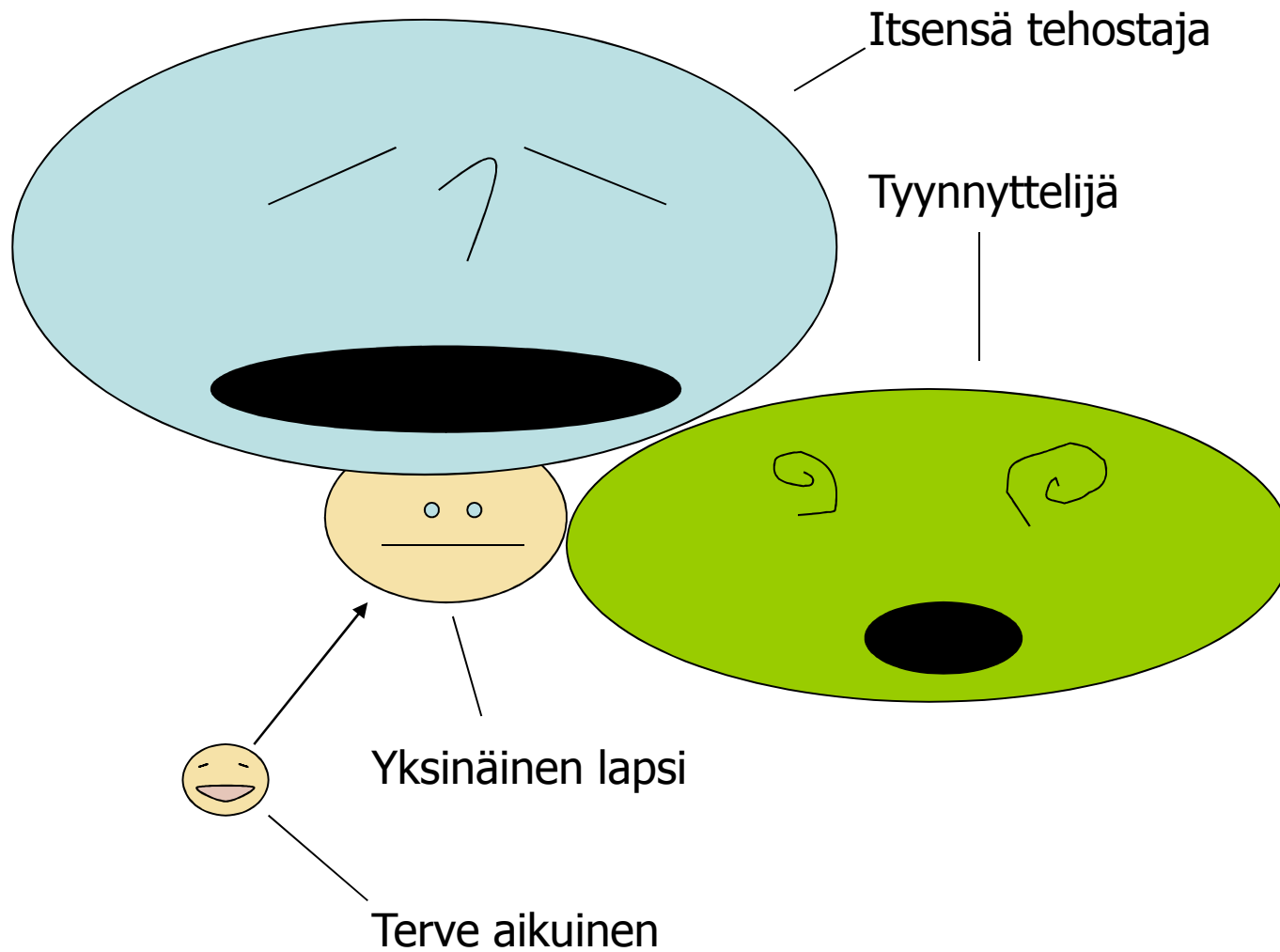
Skeematerapia

- Skeemat (haittaohjelmat) tahtomatta käyntiin pettymystilanteissa
- Moodien (minätilojen) vaihtelua
- Perusturvallisuuden puute
- Osittainen vanhemmointi
- Mielikuvaharjoitukset

Mäkimoodimalli epävakaa

Narsistimoodit

Transferenssikeskeinen terapia

- Tukea-antavasta analyttisestä psykoterapiasta kehitetty yksilöterapiamuoto
- Hoidossa pysyminen heikohkoa
- Ei soveltune päihdepotilaille ennen raitistumista ja tilanteen vakaantumista

Mentalisaatioon perustuva terapia

MBT

- Objektisuhteen kehittyminen terapian myötä tavoitteena
- Ryhmähoito ja yksilöterapia analyyttiseltä pohjalta

Terapiamuotoja epäsosiaaliseen persoonallisuushäiriöön

- Eniten käytetty yhteisöhoitoja
- Psykopatian terapeuttisesta hoidosta voi olla haittaa, rikokset lisääntyvät
- Narsistiseen persoonallisuuteen auttaa skeematerapia
- Saattaa auttaa psykopatiaankin, jos pieni lapsi löytyy moodikartalta

Lääkkeet

- Kolmiolääkkeet
- Lääkkeet ilman kolmiota

Bentsodiatsepiinit

- Nopea ja voimakas teho, mutta riippuvuus
- Vähentää myös signaaliahdistusta
- Motivaatio muutokseen katoaa
- Muisti ei toimi, oivallukseen ei liity tunnekokemusta, opittu ei tallennu joten terapia jää tehottomaksi

Traumat

- Mummo kuoli, suku pameissa hautajaisissa
- Traumaattisen tapahtuman jälkeen annettu lääke (Klonatsepaami 2,7mg/vrk tai alpratsolaami 1,5mg/vrk) lisää 6kk PTSD diagnooseja; NNH=2,2 (Gelpin ym 1996).
- Epäsuora epidemiologinen näyttö samasta (Davyvov ym 2008 ja Zatzick ym 2007)

Mielialalääkkeet

- Masennukseen SSRI, SNRI, NARI
- Ahdistukseen (paniikkihäiriö, yleistynyt ahdistus, pakko-oireet, fobiat)
- Unettomuuteen väsyttävät antidepressantit mirtatsapiini (Remeron)
- ADHD-oireisiin jos päihderiippuvuuden vuoksi stimulantit kontraindisoituja (Strattera, Efexor)
- Torjunta rakoilee, unia ja muistoja enemmän vähemmän ahdistavassa muodossa, jolloin terapia edistyy

Mielialantasaajat

- Mielialantasaajia käytetty mielialan vaihteluihin
- Tehoavat eniten impulsiiviseen aggressioon
- Valproaatti (Deprakine) ja lamotrigiini (Lamictal) suosituimmat
- Litium (Lito), Karbamatsepiini (Tegretol) jäämässä vanhentuneina
- Topiramaatti (Topimax) vähentää ruokahalua ja alkoholinkäyttöä
- Gabapentini (Neurontin) kipuun
- Pregabaliini (Lyrica) kipuun ja ahdistukseen-
Aiheuttaa riippuvuutta ja vierotusoireita

Psykoosilääkkeet

- Unihäiriöihin ennen käytetty levomepromatsiini (Levozin) ja promatsiini (Sparine); nykyisin ketiapiini (Seroquel, Ketipinor, Mylan) tai Risperidoni (Risperdal)
- Vihamielisyys, epäluuloisuus, psykoottiset ja kognitiiviset oireet: eniten kokemusta olantsapiinista ja risperidonista pienillä annoksilla
- Ketapiini koostava, anksiolyyttinen, antidepressiivinen ja antipsykoottinen. Rajoittaa tunteenpurkauksia. Vähentää epäsosiaalisten alkoholistien juomista
- Klotsapiini (Leponex) vähentää psykoosipotilaan päihteidenkäyttöä

Muut lääkkeet

- Unettomuuteen diksyratsiini (Atarax)
- Propranololi vapinaan ja hillitsemään aggressiivisuutta
- Ahdistukseen buspironi (Buspar)